מיתיבי *אונס שגירש אם [א] ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואי אמרת כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי הא נמי לילקי, תיובתא דרבא? אמר לך [א] שאני התם דאמר קרא °"כל ימיו" "כל ימיו" בעמוד והחזיר, ולאביי אי לאו דאמר רחמנא "כל ימיו" הוה אמינא איסורא הוא דעבד ליה אי בעי ליהדר ואי בעי לא ליהדר קמ"ל: לישנא אחרינא [ב] מיתיבי אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר קתני (א) [ג] אם ישראל הוא מחזיר, תיובתא דאביי? [ד] שאני התם דרחמנא אמר "כל ימיו" כל ימיו בעמוד והחזיר ורבא אמר לך אי לא כתב רחמנא "כל ימיו" הוה אמינא לילקי ולהדר דהוה ליה (ב) [ה] לאו גרידא דכתיב "לא יוכל לשלחה" אהכי כתב קרא "כל ימיו" לשווייה לאונס [ו] ללא תעשה שניתק לעשה דאין לוקין עליו: והרי תורם מן הרעה על היפה דרחמנא אמר °"מכל חלבו" חלבו אין גירועין לא *ותנן אין תורמין מן הרעה על היפה ואם תרם תרומתו תרומה אלמא מהני. תיובתא דרבא? אמר לך רבא שאני התם כרבי אילעא *דא"ר אילעא מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר °"ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו" אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מיכן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה, ולאביי, אי לאו דאמר רחמנא "ולא תשאו עליו חטא" ה"א הכי אמר רחמנא עביד מצוה מן המובחר ואי לא עביד 'חוטא' לא מיקרי, קמ"ל: והרי ממין על שאינו מינו דאמר רחמנא °"כל חלב [ז] יצהר" ליתן חלב לזה וחלב לזה *ותנן אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה אלמא לא מהני תיובתא דאביי? אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא °"ראשיתם" ראשית לזה וראשית לזה *וכן אמר ר' אילעא [ח] ראשית, ולרבא אי לאו דאמר (ג) רחמנא "ראשית" הוה אמינא °תירוש ויצהר דכתיב בהו חלב חלב (ד) [ט] דאין תורמין מזה על זה אבל תירוש ודגן [ב](דגן ודגן דחד חלב כתיב בהו [י] כי תרים מהאי אהאי לא *לקי, כתב רחמנא ראשית ליתן חלב לזה וחלב לזה ל"א הא תירוש ודגן) דחד 'חלב' כתיב בהו תרים מהאי אהאי, כתב רחמנא ראשית: והרי חרמים דאמר רחמנא [יא] °"לא ימכר ולא יגאל" *ותנן [יב] חרמי כהנים אין [ג] (פודין אותם) אלא נותנין לכהן אלמא לא מהני תיובתא דאביי? אמר לך [יג] שאני התם דאמ' רחמנא °"קודש קדשים הוא" [יד] בהווייתו יהא

תורה אור: דברים כב · במדבר יח · ויקרא כז

הא נמי לילקי. כלומר תינח לאביי דאמר דהיכא דמהני [ד] לילקי להכי קתני הכא דאינו לוקה דהא לא מהני מאי דעבד (ה) [ה](שילוח) להחזירה אלא לרבא דאמר דלא מהני והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא הכא אע"ג דלא מהני לילקי נמי משום דעבר אמימרא דרחמנא: [ו] לא יוכל לשלחה כל ימיו. דמשמע דכל ימיו לא יוכל לשלחה דאם גירש יחזיר דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי והילך לא עבר אמימרא דרחמנא אבל בעלמא אע"ג דלא מהני ודאי לוקה משום דעבר אמימרא דרחמנא: ולאביי. דאמר דהיכא דמהני לקי אבל אי לא מהני לא לקי לדידיה למאי איצטריך למיכתב "כל ימיו" לאשמועינן דקאי בעמוד והחזיר ואהכי לא לקי משום דהוי קום עשה, אפי' לא כתיב "כל ימיו" שמעינן לדידיה דלא לקי כיון דלא מהני (ו) [ז](דיכול להחזירה): איסורא (ז) עבד לה. שגירשה אבל מילקא [ח] לא לקי והרשות בידו ואי בעי ליהדר ואי לא בעי לא ליהדר: קמ"ל. "כל ימיו" ולימד לך הכתוב דחובה בידו להחזירה [ט] והשתא כל ימיו בעמוד והחזיר קאי והלכך לא לקי ולאו משום דהוי קום עשה: ל"א תיובתא לאביי דאמר לעיל דמהני דהא חזינא הכא דלא יוכל לשלחה דלא מהני (ח) (דיכול להחזירה) וקשיא לאביי אבל לרבא דאמר לעיל לא מהני ודאי ניחא דהכי קתני הכא דיכול להחזירה דלא מהני אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא כל ימיו כלומר בעלמא מהני והכא באונס שגירש להכי מחזיר משום דכתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי: ורבא אמר לך. כלומר לרבא דאמר דכל לא תעשה שבתורה לא מהני לדידיה למאי הלכתא איצטריך למיכתב "כל ימיו" לאשמועינן דקאי בעמוד והחזיר פשיטא דבכל דוכתא נמי שהוא לא תעשה לא מהני ומשני רבא אי לא כתיב כל ימיו הוה אמינא לילקי משום דעבר אמימרא דרחמנא והדר ניהדר לה שיהא מחזירה לאחר שילקה: (ט) [י] דהוה ליה אונס. כלומר להכי סליק אדעתין דלילקי דהוי אונס כ] דעובר אלאו דלא יוכל לשלחה וליכא אלא לאו גרידתא להכי כתיב "כל ימיו" דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי דלא הוי לאו גרידתא דהא אית ביה קום עשה ולא לקי [יא] (ולהך) לישנא הויא הכי [יב] כולה מסקנא דשמעתא: חלבו אין. שיהא תורם מן היפה על היפה: גרוע לא. מן הגרוע כגון מן הרע [יג] על היפה הוא דאינו תורם והיינו מילתא דקאמר רחמנא לא ליעביד, ולאו משום דהוי 'לאו' ממש אלא 'לאו' הבא מכלל עשה הוא: תרומתו תרומה. אלמא דמהני וקשיא לרבא דאמר לא מהני: ולאביי. דאמר דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד מהני הכא בתורם מן הרעה על היפה למאי הלכתא איצטריך למכתב "ולא תשאו עליו חטא" דמשמע דמהני (י): כא] המובחר. תורם מן היפה: חוטא לא מיקרי. דליכא אלא איסורא בעלמא: קמ"ל. "ולא תשאו עליו חטא" דאפי' 'חוטא' מיקרי: ליתן חלב לזה וחלב לזה. דלהכי כתיב חלב חלב תרי זימני חד בתירוש וחד ביצהר לאשמועינן דיתן חלב לזה שיפריש בפני עצמו מן המובחר של זה כגון ממין על מינו דהיינו יצהר על יצהר: וחלב לזה. מתירוש על תירוש ולא ממין על שאינו מינו כגון מיצהר על תירוש ומתירוש על יצהר: אין תרומתו תרומה. אלמא לא מהני וקשיא לאביי דאמר מהני: שאני התם דאמר קרא ראשיתם. כלומר דשנה עליו הכתוב לעכב דלא יתרום ממין על שאינו מינו ולהכי אם תרם לא מהני: וכן אמר רבי אילעא. דלהכי לא מהני משום דראשיתם כתיב דשנה עליו הכתוב לעכב: ולרבא. דאמר לא מהני לדידיה למאי איצטריך למכתב ראשיתם משום דלא מהני: אמר לך רבא איצטריך למכתב ראשיתם, דאי לא, הוה אמינא חלב חלב אין תורמין מזה על זה: ס"ג אבל תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו. כלומר דבין תירוש ודגן לא כתיב אלא חד 'חלב' דכתיב "וכל חלב תירוש ודגן" אימא דמצי תרם מהאי אהאי מדגן על תירוש ומתירוש על דגן ודגן על דגן כב] דכולהו מיני דגנים *) מזה על זה כגון חטה על שעורה, להכי הדר כתב רחמנא ראשיתם כו': חרמי כהנים. חרמי ישראל הניתנים לכהנים: אלמא לא מהניא. דאם פדאן לא עשה ולא כלום כדקתני אין להם פדיון: בהווייתו. כג] שאינו יוצא לחולין על ידי פדיון:

*) גי' צ"ק ותורמים מזה

מיתיבי אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. וס"ד דהשתא הא דאינו לוקה לאו מטעם ניתוק הוא אלא משום דלא מהניא גירושין דהא צריך להחזירה ואי אמרת כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי הא נמי לילקי ותיובתא דרבא בשלמא לאביי ניחא דמשום הכי לא לקי דלא מהני מעשיו כד] וא"ת כיון דלא מהני גירושין ליחייב הבא עליה משום אשת איש אפי' קודם חזרה ולכהן נמי אמאי לוקה ואינו מחזיר הוה לן למימר דלא חל הגט כלל וי"ל דאיתקש גירושין למיתה כדאמר פרק קמא דקידושין איתקש מיתה לגירושין ה"נ איתקש גירושין למיתה מה מיתה מוציאה מרשות הבעל אף גירושין כו' ומיהו להכי לא מהני שאין שילוח זה לכל ימיו שהרי הוא צריך להחזירה ולא אסיק אדעתיה עתה דכל ימיו הוי ניתוק משום דהוי לאו שקדמו עשה ומש"ה פריך לרבא כיון דלא מהני לילקי: אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזיר קאי. והוי ניתוק גמור ואין זה לאו שקדמו עשה דלהכי איצטריך כל ימיו שאין שילוח זה כל ימיו וה"ק קרא לא יוכל לשלחה ואם שלחה לא יהא שילוח זה כל ימיו שהרי הוא צריך להחזירה ואע"ג דאפשר להעמיד כל ימיו בלא שילוח מ"מ כיון דלא כתיב לו תהיה לאשה כל ימיו וכתיב כל ימיו לאחר לא יוכל לשלחה שמע מינה דלניתוק ללאו כתביה דזה הכלל דכל היכא דיש הוכחה בקרא דעשה קאי אחר הלאו אין זה לאו שקדמו עשה אבל מלו תהיה לאשה בלא כל ימיו לא הוה דייק ליה בניתוק שהרי לו תהיה לאשה מיירי בלא שילוח: אם אינו קדוש נשיאות חטא למה. וא"ת נימא דנשיאות חטא הוי משום דעבר אמימרא דרחמנא *ואומר רבינו שמשון משנ"ץ דה"פ אם אינו קדוש נשיאות חטא למה כתיב בלאו הכי נמי ידעינן דיש בו נשיאות חטא מדכתיב מכל חלבו דמשמע חלבו אין גירועין לא כה]: שאני התם דאמר קרא ראשיתם ראשית לזה וראשית לזה. וא"ת והרי בריש פ' בתרא דבכורות (דף נג:) דריש אביי האי קרא למעוטי דגן ודגן וי"ל דהך דרשא דהתם מראשית אתיא והך דהכא מראשיתם*: ולרבא אי לאו דאמר רחמנא ראשיתם כו'. וא"ת והא בפרק בתרא דבכורות (שם) אמר א) בלא ראשיתם נמי כל משמע דגן אחד לא מלית אמרת וי"ל דהך סוגיא דהכא אתיא כמאן דאמר דראשית איצטריך שפיר לדגן ודגן:

ולרבא

א) נ"א בלא ראשיתם נמי לא מלית אמרת ודגן משמע כל דגן אחד וי"ל דהך וכו'. צ"ק

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל' ז:

לד ב מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' ג [טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף נג]:

לה ג מיי' שם הל' ב [טוש"ע שם]:

לו ד מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' ד:

שיטה מקובצת

א] לך רבא שאני: ב] לישנא אחרינא. והוא ל"א שכתב רש"י בקצת ספרים איתא ובקצת ליתיה ה"ג ל"א תיובתא לאביי דאמר לעיל אי עביד מהני והא קתני כו' אלמא לא מהני כו' ולרבא דאמר לא מהני אמאי איצטריך כל ימיו לאשמועינן דלא מהני אמר לך אי לאו כל ימיו. גליון: ג] קתני מיהת אם: ד] דאביי אמר לך אביי שאני: ה] ליה אונס לאו: ו] לאונס לאו שניתק לעשה: ז] חלב וכל חלב וגו' ליתן. תיבת יצהר נמחק: ח] אלעי ראשיתם ראשית לזה וראשית לזה ולרבא אי לאו ראשית. תיבת דאמר רחמנא נמחק: ט] חלב הוא דאין: י] כתיב בהו תרים מהאי אהאי כתב רחמנא ראשיתם ליתן ראשית לזה וראשית לזה ומתיבת ל"א עד תיבת והרי חרמים מוקף בח"ל להורות כי ראוי למחקו: יא] רחמנא כל חרם אשר יחרים לה' מכל אשר לו (עד) מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא:יב]אין להן פדיון אלא ניתנין לכהנים אלמא כו'. ה"ג בערכין חרמי כהנים אין להן פדיון ול"ג אין פודין דא"כ [לא] מוכח דלא מהני. תוס': יג] לך אביי שאני: יד] בהווייתו יהא. דשנה עליו הכתוב לעכב. תוס': טו] דמהני לקי להכי: טז] מה"ד כל ימיו שלא יוכל: יז] עבד ליה שנירשה כו' לקי דהרשות בידו: יח] דהשתא כל אות ו' נמחק: יט] להכי לא מהני משום: כ] אונס לאו גרידא דעובר: כא] מה"ד מן המובחר לתרום של היפה הס"ד: כב] דגן וכולהו מיני: כג] בהווייתו יהא שאינו: כד] וא"ת לרבא דאמר לא מהני אפילו ריח הגט לא יהא בו וצ"ל דודאי ידע קרא כל ימיו בעמוד והחזור קאי שהגט חל וצריך להחזיר אבל לא היה סבור דקרינן ליה ניתק לעשה מדלא כתיב לא יוכל לשלחה ואם שלח יחזיר ומש"ה פריך לרבא לילקי ומשני דחשיב לניתק ותימה לרבא תיקשי מכהן שאין מחזיר וא"כ לימא דהגט לא מהני כיון שעבר לאו דלא יוכל לשלחה (ולא) [ולמה לא] יחזיר מצינו לשיטר דלמסקנא דאמר בעמוד והחזר גלי קרא דהגט חל בכל מקום. גליון ע"כ: כה] לא אלא ודאי להכי אתי לומר הא אם תרם (אין)[יש] עליו חטא גדול משאר עוברי אמאי דאמר רחמנא משום דאהני מעשיו ומכאן יש לתרץ אמאי לא פריך משלא מן המוקף דרחמנא אמר

מסורת הש"ס

[נשל ה] מכות טו.

[גיטין ל. מכות שם]

קדושין מו: ב"מ ט. יבמות פט: ב"ב פד: [קמג.]

תרומות פ"ב משנה ד בכורות נג: ע"ש

[בכורות נד:]

ערכין כח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' קתני מיהת אם ישראל: (ב) שם דה"ל אונס לאו גרידא דכתיב: (ג) שם דאמר קרא ראשיתם כצ"ל וכן בכל הענין: (ד) שם חלב הוא דאין תורמין: (ה) רש"י ד"ה הא נמי לילקי וכו' דעבד שצריך להחזירה: (ו) ד"ה ולאביי וכו' דלא מהני דצריך להחזירה: (ז) ד"ה איסורא דעבד ליה שגרשה וכו' ואי בעי: (ח) ד"ה ל"א כו' תיובתא לאביי וכו' דלא מהני דצריך להחזירה וכו' קתני הכא דצריך להחזירה: (ט) ד"ה דהוה ליה וכו' דלילקי משום דהוה ליה אונס עובר אלאו: (י) ד"ה ולאביי וכו' דמהני הס"ד ואח"כ מ"ה עביד מצוה מן המובחר:

שילקה דהוה ליה לאונס כו' צ"ק

[מלת לקי לכאורה צריך תיקון ועי' בפרש"י דהכא ד"ה ס"ג]

[צ"ל להם פדיון וכ"מ מרש"י דהכא וכ"א במשנה דערכין כח:]

דברים כב: כט (אונס)
ונתן האיש השוכב עמה לאבי
הנערה חמשים כסף
ולו תהיה לאשה תחת אשר
ענה לא יוכל שלחה כל ימיו

⊛ ולפי תוס' ד"ה אמר הוי אונס
שניתק לאו הניתק לעשה ולכן
אינו לוקה ובאמרת כך הוא
בלישנא אחרינא בגמרא

* ולפי אביי אם
עבר וגירש
מהני ולפיו
לא הי' צריך
להחזירה

*ע"ל פי' מראה כהן

במדבר יח:יב
כל חלב יצהר וכל חלב תירוש
ודגן ראשיתם אשר יתנו
לה' לך נתתים

קושיות רבא

קושיות אביי

הדגשת המקרים שמהם מקשים הקושיות הנ"ל

רבינו גרשום

ולאביי. כיון דלא מהני כדאמרן אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה דחייב להחזיר לטעמא מאי איצטריך כל ימיו איצטריך סלקא דעתך אי לאו דאמר רחמנא כל ימיו הוה אמינא כו': ל"א קתני מיהא אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה לטעמא דאביי דאמר אי עביד מהני ליתני הכא ולא ליחזיר ולילקי. אמר לך אביי משום הכי לא מהני הכא דרחמנא אמר כל ימיו כו' הא בעלמא מהני: ורבא. דאמר דלא מהני לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא למאי איצטריך למכתב כל ימיו: אמר לך. אי לא כתב רחמנא כל ימיו הוה אמינא נלקי ונהדר כו': אלמא לא מהני דאם תרם אין תרומתו תרומה: ולרבא דאמר דלא מהני האי ראשיתם מאי עביד ליה אמר לך אי לאו דכתב רחמנא ראשיתם כו': שנאמר ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו. כלומר שאם לא תרימו חלבו אלא גירועין היינו חטא ואם אינו קדוש כי תרם נשיאות חטא למה: ואביי סבר דמהני. בלאו האי קרא האי קרא מאי עבדי ליה אמר לך אי לא כתב ולא תשאו עליו חטא הוה אמינא לתרום מן המוקף ואם תרם מהני כדמוכח מלה דאמר [ב"מ דף נה ע"א] שמא עשאן תרומה ומעשר [על מקום אחר] וי"ל דכי היכי דלא תשא עליו חטא קאי על חלבו כמו כן [על] ממנו קאי לא תשא מן (המובחר) [המוקף] ועל תרוויהו קאי אם אינו קדוש נשיאת חטא למה דתרוויהו כתיב בהתוא קרא:

בבכור

הגהות הגר"א

[א] גמ' אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. אף אם אינו מחזיר [כצ"ל לאביי ולפרש"י בל"ק אף לרבה וגם לפי' תוס' למ"ד בטלו ולא בטלו] (ולאביי אי לאו וכו' צ"ל ולאביי וכן לקמן אבל ולרבא אי לאו כו'. נ"ל ורבה ורסיפא דלישנא נקיט): [ב] שם דגן ודגן עד תירוש ודגן נ"ב רש"י) (דגן ודגן דחד חלב וכו'. כ' מלות דגן ודגן ל"ג רש"י): [ג] שם אין פודין אותם. נ"ל אין להם פדיון: [ד] רש"י ד"ה הא נמי לילקי. נ"ל לקי: [ה] בא"ד שיכול להחזירה. נ"ל שחייב: [ו] ד"ה לא יוכל. (לא יוכל לשלחה) פי' דלא אסרה תורה לגרש רק קום עשה הוא להחזיר: [ז] ד"ה ולאביי. דיכול להחזירה. נ"ל דחייב: [ח] ד"ה איסורא עבד לה. (ואי בעי לא ליהדר) [מלקי לא לקי]. מלת לא יש למחוק: [ט] ד"ה קמ"ל כל ימיו. והשתא כל ימיו. מן והשתא עד והלכך יש למחוק וה"פ דלהכך לשנה כל ימיו אתי דלא לילקי דסבר המקשן דאף אם לא כתיב כל ימיו הייתי יודע דחייב להחזיר דלא"כ מנין לרבה דכל ימיו אתי לקום עשה ומשני דזה דוקא לרבה אבל לאביי דס"ל דמהני ה"א דאי בעי וכו' וה"ה דלקי אבל ל"ע לפירש"י דל"ל כ"ז והא כל ימיו אתי לגופיה לעמוד והחזר. וכ"ל דולאביי לאו קושיא אלא דברי הגמ' הוא דלאביי לא אתי לאוקמיה על לא יוכל דקום עשה הוא אלא ה"א אי בעי כו': [י] ד"ה דהוה ליה. נ"ל אונס: [יא] שם ולהך. נ"ל והכך: [יב] שם הויא הכי כולה מסקנא. ל"ג וכנ"ל הוא מסקנא כו' פי' דקשה לרש"י סוגיא דלעיל דף ד' דקאמר דאינו לוקה משום דהוי לאו ובלשנא קמא דאיכא למימר משום דהוי קום עשה או אפשר דכל"ע הוי הכי כולה סוגיא דשמעתא: [יג] ד"ה גרוע לא. על הסיפה הוא דאינו תורם. נ"ל על היפה אינו תורם: